

Болницата-паметник

Болницата-паметник

Текст: о. з. полковник Йосиф Илел

Надигането на антисемитизма силно тревожи еврейската общественост. През лятото на 1924 г. в София се събира една група ветерани от войните, оглавявана от запасните полковници Аврам Таджер и г-р Сасон Алкалай. Участват още изтъкнатият демократ антифашист г-р Саул Мезан, Ели Ешкенази, М. Файонов и много други. Задачата им е да набележат мерки за отпор срещу надигация се антисемитски поход в страната. Главното решение, което се взема

на събранието, е създаване на гружество на евреите ветерани от войните. Основната му задача е да води борба срещу антисемитизма. На българската демократична общественост е известно блестящото поведение на евреите, участници във войните, проявеният от тях патриотизъм и дадените жертви. Затова г-р Саул Мезан предлага вместо паметник да се изгради една болница-паметник на загиналите във войните над 1000 български евреи. Идеята е възприета с ентузиазъм.

Мястото за строежа е безвъзмездно предоставено от гружеството „Еврейски трапезарии“, а Софийската еврейска община поема задължението за оказване на съответната организационна и финансова помощ. Излъчени са няколко комисии, които да решават евентуални проблеми в хода на строежа. Строителната комисия се ръководи от Нусим Самуил Шимон. Тя наема най-известните архитекти по това

време – Белковски и Данчев, които да изготвят плановете и проектите за строежа. Комисията по набирането на доброволни средства е оглавена от Г. Арие. Благодарение на изключителната енергия, проявена от тази комисия, на призива ѝ за доброволни пожертвования се отзовава еврейската общност в цялата страна, което осигурява сравнително бързото построяване на болницата. И това е напълно естествено, защото почти няма еврейско семейство в България, което да не е жестоко засегнато от пламъците на войната. Комисия, излъчена от дружеството на „Ветераните от войните“, под ръководството на Борис Басанов, Алфред Демайо и Нусим Аладжем, натоварва скулптора Михайло Парашчук да изработи бронзова композиция, която да бъде поставена пред входа на болницата. Комисията поръчва и изготвянето на метални букви, с които да се изпишат имената на всички загинали на почетна стена на болницата.

Строежът започва през 1932 г. Основният камък е положен от министъра на войната генерал-лейтенант Ал. Кисьов в присъствието на софийския елит, софийското еврейство и представители на еврейските общини от страната, при една вълнуваща и незабравима тържественост.

На 14 март 1934 г. Болницата-паметник започва да функционира, без да е официално открита. За пръв неин директор е назначен д-р Епелбаум, който работи без хонорар. Болницата започва работа с 20 легла, 5-ма лекари, 3 медицински сестри и 11 души помощен персонал. До края на годината през отделието минават 238 болни, от които 40% са лекувани безплатно като социално слаби.

На 14 юли 1938 г. се свиква Учредително събрание с цел доизграждане на Болницата-паметник. Налице са техническите плановете

и възможността за надстрояване на трети етаж. Събранието е ръководено от Ели Басан, председател на Софийската еврейска община. Присъстват 52 учредители: общественици, адвокати, лекари, индустриалци, домакини. Събранието решава: *Основава се благотворително дружество „Болница-паметник“, което да увековечи паметта на падналите за България евреи и да дава здравна помощ на гражданите и безплатна медицинска помощ на всички бедноболни евреи.*

До тържествено осветяване на болницата така и не се стига. През 1942 г. тя е конфискувана, бронзовата скулптура отнесена в Германия и претопена, а металните букви с имената на падналите, изскубани и погубени.

И днес болницата си е на мястото, северно от Министерството на земеделието. ■

Михайло Парашчук. (1878-1963) пред бронзовата фигура от композицията, поставена в Болницата-паметник на загиналите евреи през войните 1912-1918 г., София, 1938 г.